

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Dankbetuiging	9
Afkortingen	11
1 • Inleiding	19
1.1 Onderwerp – terminologie	19
Voorgeschiedenis	19
Onderwerp en terminologie	19
Habeas corpus – ‘Een anatomie van...’	21
1.2 Opzet – methode – vragen – cases	22
Opzet.....	22
Methode – specifieke vragen – cases – integratie bronnen	22
Bronnen	25
1.3 Structuur	27
1.4 Crisis en normaliteit: norm en/of/versus uitzondering	28
Crisis en uitzonderingswetgeving	30
Uitzonderingstoestanden als graadmeters van de rechtsstaat?.....	31
1.5 Krachtlijnen van het onderzoek	33
1.5.1 Veranderde rechtstoestand = veranderde bevoegdheidsverdeling	33
1.5.2 Categorisch denken	34
1.5.3 Gevaarzones en graadmeters	35
2 • Inleiding historiografie	37
2.1 Inleiding	37
2.2 Kampen. Internationale standpunten	38
De twintigste eeuw als de eeuw van de kampen?.....	38
Burgers.....	43
Op zoek naar het onderscheidend element. Massale vrijheidsberovingen binnen een dictatuur en binnen een democratie	44
2.3 Conflict en vrijheidsberoving. Nationale contexten	46
2.3.1 De Duitse historiografie: vooroorlogse kampen in de schaduw van de kampen uit de oorlogsperiode	46
2.4 Frankrijk	47
Farcy	48
Franse kampen en hun achterliggende logica's tussen 1938-1946 - Peschanski	49
Lhuillier.....	50
Bernardot.....	51

2.5	Recapitulatie historiografie – eigen standpunt.....	52
	Tendenzen	53
2.6	Drempel.....	56
3	• Staatsrechtelijke en (grond)wettelijke basiskennis.....	59
3.1	Inleiding	59
3.2	Staatsrechtelijke en (grond)wettelijke basiskennis	59
3.3	De Derde Franse Republiek (1870/5-1940).....	61
	3.3.1 Oorsprong en Grondwet van de Derde Republiek.....	61
	3.3.2 Gedelegeerde wetgeving.....	63
3.4	België.....	66
	3.4.1 Rechtsbescherming – evenwicht der machten.....	67
	Verhouding wetgevende en uitvoerende macht - 'Innige samenwerking' van de trias politica	67
	Rechtsnormen	68
	Noodsituatie	68
	3.4.2 Gedelegeerde wetgeving – ‘Les crises constitutionnelles du pouvoir législatif’ (Roger Ockrent).....	69
	Ontstaanscontext besluitwetten en oneigenlijke besluitwetten	69
	De wetten houdende toekenning van bijzondere en buitengewone machten.....	70
3.5	Wetgeving.....	71
	3.5.1 Franse wetgeving betreffende de staat van beleg.....	71
	Gevolgen van de staat van beleg	76
	De Eerste Wereldoorlog	77
	3.5.2 Wetgeving België	79
	Artikel 187 Grondwet – Noodtoestand – ‘Grondwet voor vreedstijd’	79
	Besluitwet 11.10.1916 - 'betreffende de staat van oorlog en de staat van beleg	80
	Verslag aan de koning	80
	Wet.....	81
	Besluitwet van 12.10.1918 'betreffende het verblijf in België, der vreemdelingen en der personen met vreemden oorsprong'	84
3.6	Verzoenen van Grondwet en praktijk (België).....	85
	Interpretatie van het Hof van Cassatie.....	86
	Rechtstheorie.....	87
	Andere tenoren uit de praktijk	88
	Pholien.....	88
	Auditeur-generaal John Gilissen	89
	Hoog Commissariaat voor 's Rijks Veiligheid	90
3.7	Drempel.....	90
	Frankrijk – veranderende rechtstoestanden	91
	België - Vijanden komen, vijanden gaan... de noodwetgeving past zich aan	92
	Recapitulatie veranderde rechtstoestand.....	92

4 • België	95
4.1 Inleiding	95
4.2 Vluchtelingencrisis	96
4.2.1 Inleiding	96
4.2.2 Raamwerk en karakteristieken	98
Vreemdelingen en uitwijzing	98
Raamwerk en krachtlijnen van het Belgische vreemdelingenbeleid gedurende de jaren 1930	100
'Vrije' en gedwongen internering	103
4.2.3 Hoe het beleid zich vormde. Stellingen, tegenstellingen, noodzaak	106
4.2.4 Drempel	117
4.3 Mei 1940	118
4.3.1 Inleiding	118
Protagonisten en context	119
Problematische timing van de reorganisatie van het Bestuur van de Openbare Veiligheid	119
Vooruitblik op wat komen zal	122
Evacuatie	122
Belangrijke wetgeving	124
4.3.2 Ad hoc comités (Veiligheidscomité en Coördinatiecomité)	127
Veiligheidscomité (Comité de Sécurité)	127
Coördinatiecomité	131
Samenstelling en opzet	131
Werkwijze en waarborgen	132
Lijsten	135
4.3.3 Bevelen	136
Regering	136
Generale Staf	140
Focus Neefs	140
De parketten	141
Krijgsauditeurs	141
Procureur-generaal Remy	142
Procureur-generaal Pholien	143
Procureur-generaal Destexhe	145
4.3.4 Drempel	147
5 • Frankrijk	151
5.1 Inleiding	151
5.2 Vreemdelingenbeleid en politieke (on)macht	152
5.2.1 Interbellum	152
5.2.2 Vluchtelingen in cijfers en kampen	154
5.2.3 Anti-immigratiewetgeving	155

5.3	De voorbereiding op een gewapend conflict	163
5.3.1	De institutioneel-strategische voorbereiding op een gewapend conflict.....	163
5.3.2	De controle op en de inzet van de vreemdelingen op Frans grondgebied....	165
	Vooruitblik op wat komen zal.....	169
5.4	Evacuaties en interneringen vanaf de mobilisatie op 2.09.1939	170
5.4.1	Eerste interneringsgolf.....	170
5.4.2	Parlementaire onderzoekscommissie.....	173
5.4.3	Tweede interneringsgolf.....	179
5.5	De politieke gemeenschap onder druk	180
5.5.1	Politiek links.....	180
5.5.2	Minderheden en geëvacueerden.....	182
5.6	Epiloog - Vichy en de bevrijding	185
5.6.1	Vreemdelingenbeleid en internering.....	185
5.6.2	Bevrijding - 1944.....	185
5.7	Drempel	186
6 • Diverse cases		189
6.1	Onderdanen vijandelijke mogendheden in Antwerpen tijdens de staat van beleg (augustus-oktober 1914)	189
6.1.1	Inleiding.....	189
6.1.2	Onderdanen van vijandelijke mogendheden in Antwerpen gedurende de staat van beleg tijdens de Eerste Wereldoorlog	190
	Belegeringsstaat.....	191
	Bevel tot het verlaten van de stad.....	192
	Excessen en solidariteit.....	193
	Verscherpt toezicht.....	194
	Besluitvorming en maatregelen betreffende de uitwijzing van onderdanen van vijandelijke mogendheden.....	194
	Onderdanen van garanderende en neutrale mogendheden.....	197
6.1.3	Naoorlog	200
6.1.4	Drempel	201
6.2	Nederland 1914-1918	202
6.2.1	Inleiding.....	202
6.2.2	Wetgeving.....	203
6.2.3	De internering van buitenlandse militairen.....	208
6.2.4	De internering van burgervluchtelingen.....	209
6.2.5	Drempel.....	217
6.3	Duitsland	218
6.3.1	Inleiding.....	218
6.3.2	Constitutionele basiskennis	218
	De Weimarrepubliek – 1918-1919.....	219
	De Grondwet van Weimar (Weimarer Reichsverfassung, WRV).....	219
	Genese.....	220

De Eerste Wereldoorlog	221
De Weimarrepubliek. Wijziging in terminologie: de staat van beleg vervangen door de noodtoestand	222
Artikel 48	222
30.01.1933: het coalitiecabinet Hitler-Papen: toename in staatsterreur	224
Aantallen en plaatsen	226
6.3.3 Drempel - Nazitransitie	226
6.4 Verschillen en gelijkenissen	227
6.4.1 Algemene maatregelen en hun uitzonderingen. Categorisch denken en een rechtsstatelijk dilemma: burgerschap en loyauteit	228
6.4.2 Frankrijk en België	230
6.4.3 Weimar	231
6.4.4 Bevoegdheidsverdeling – Discussie en implicaties	231
7 • Algemeen besluit	233
7.1 Krachtlijnen.....	233
7.1.1 Veranderde rechtstoestand = veranderde bevoegdheidsverdeling	233
7.1.2 Problematisch categorisch denken.....	234
7.1.3 Gevaarzones en graadmeters	235
Machtsonevenwicht ten voordele van de uitvoerende macht op centraal niveau	235
Ongewenste machtstoename op lokaal niveau	235
Protectionistische dynamiek fataal voor humanitaire plicht?	236
Graadmeters	236
7.2 Het kamp, de rechtsstaat, de historiografie.....	238
7.2.1 Crisis en normaliteit.....	238
7.2.2 Recapitulatie historiografie - Het kamp als tijdelijke noodmaatregel of als constitutieve component van een maatschappij?	239
Bibliografie	243